

[Perspektivy současné společnosti]

88-223

Hromádka napsal koncem r. 1942 (3441, *S druhého břehu*, s. 74): „Nic není nebezpečnější pro morálku v zemi než zdání, že vůdcové jsou váhaví, pomalí, bezradní anebo nekompetentní. Nic není žádoucnější než vědomí, že kola se točí a že odpovědní mužové rozumějí svým úkolům.“ Ten první pocit mají vlastně všichni naši občané (pokud jsou vůbec schopni politického úsudku) posledních 18 let, a většina našich občanů takových 35 let. Komunisté, kteří vyloučili svévolně a nezákonně z vlády všechny svobodně volené reprezentanty jiných politických stran (a navíc ještě před koncem války prosadili vyloučení celých stran, aniž se národa na cokoliv ptali), prokázali rychlost a pohotovost především tam, kde šlo o činy nezákonné, o získání moci výhradně do vlastních rukou a o likvidaci všech skutečných politických partnerů i protivníků, pokud se nepodřídili jejich nadvládě (a místo toho si pak už po desetiletí pěstují bezmocné a bezideové „partnery“ v kontrolovaných „stranách“, které mají vlastně jen střežový charakter a nemohou se samostatně ani rozhodovat, ani samostatně předstupovat před voliče. Jinak vždycky reagovali pomalu a nedostatečně (dokonce i v šedesátých letech a konkrétně během tzv. Pražského jara, kdy sice moc nadále plně zůstávala v jejich rukou, ale kdy byli ustavičně pozadu a reagovali na svobodně vyjadřované tendence ve společnosti dodatečně a opožděně). Nechtěl bych morální stav našich společností svádět jen na to, že „odpovědní mužové“ svým úkolům většinou nerozuměli vůbec a ti nejlepší jen málo, a že o všech platí, že větší nebo menší měrou byli váhaví, pomalí, v mnoha ohledech bezradní a většina dokonce nekompetentní. Byli konec konců jen produktem této společnosti – stejně jako my ostatní.

Jedinou cestu, jak začít odpomáhat neduhům celé naší společnosti, vidím v přítomné době v iniciativách malých skupin, které si kladou omezené cíle, ale budou se chovat, jako by žily v normální společnosti. K tomu je zapotřebí velké statečnosti, větší než k nějakému pokusu o politický zvrát, na nějž jednak nemáme dost sil (zejména protože by se beze všech pochybností znovu ukázalo, že Brežněvova doktrína nebyla zcela opuštěna – ostatně nemůžeme čekat od Sovětů, že v udržování své mocenské sféry budou dělat méně než Američané!) a od něhož bychom si zejména nemohli nic slibovat, protože zatím nemáme žádný rozumný politický plán ani lidi, kteří by byli jej schopni uskutečnit. Havlíček učil, že když není naděje na to, že stav po povstání nebo revoluci bude lepší než přítomný, nemá se s revolucí ani povstáním začínat. To je česká zkušenost a tou bychom se měli řídit, i když jiné národy to budou dělat jinak. Obecná vzdělanostní a kulturní úroveň naší společnosti poklesla a je těžce narušena. S tím musíme něco dělat hned. A je a zůstane to předpokladem každého jiného pokroku a vylepšování, protože vždy a všude je třeba nejprve dost vědět a znát, abychom uměli zvolit správnou cestu. Platí nejenom to, že nevzdělaný národ se může revolucí docela vykrvácet, aniž by čehokoliv dosáhl; to platí stejně tak o té masarykovsky tak zvané „práci drobné“. Ta je také k ničemu, jestliže nenajde své správné místo a správné zaměření. Samotnou „prací drobnou“ se můžeme na celý život upracovat – a přece neunikneme zmaru a rozkladu všeho, jestliže si někdo nevezme na starost, kolik čeho je opravdu zapotřebí, kdo má dělat to a kdo zase něco jiného atd. atd. – a zejména, k čemu to všechno je, co se tím vším má docílit, kam to směřuje a má směřovat.

13. II. 88